

Bērna kopšanas atvaļinājums

Publicēts: 14.07.2020.

Biežāk uzdotie jautājumi

[Darba samaksa](#)

[Darba laiks](#)

[Atpūtas laiks](#)

[Pārtraukumi darbā](#)

[Ilgadējais apmaksātais atvaļinājums](#)

[Bērna kopšanas atvaļinājums](#)

Vai darbiniecei saglabājama darba vieta, ja, esot bērna kopšanas atvaļinājumā, viņai tiek piešķirts grūtniecības un dzemdību atvaļinājums par gaidāmo otro bērnu, pēc kura darbiniece vēlas uzreiz izmantot bērna kopšanas atvaļinājumu par otro bērnu?

Sievietei, kura izmanto grūtniecības vai dzemdību atvaļinājumu, tiek saglabāts iepriekšējais darbs. Ja tas nav iespējams, darba devējs nodrošina līdzīgu vai līdzvērtīgu darbu ar sievietei ne mazāk labvēlīgiem darba apstākļiem un nodarbinātības noteikumiem (Darba likuma 154.panta piektā daļa).

Darbiniekam, kurš izmanto bērna kopšanas atvaļinājumu, tiek saglabāts iepriekšējais darbs. Ja tas nav iespējams, darba devējs nodrošina līdzīgu vai līdzvērtīgu darbu ar darbiniekam ne mazāk labvēlīgiem darba apstākļiem un nodarbinātības noteikumiem (Darba likuma 156.panta ceturtnā daļa).

Darba devējam aizliegts uzteikt darba līgumu ar grūtnieci, kā arī ar sievieti pēcdzemdību periodā līdz vienam gadam, bet, ja sieviete baro bērnu ar krūti, - visā barošanas laikā, bet ne ilgāk kā līdz bērna divu gadu vecumam, izņemot gadījumus, kas noteikti šā likuma 101.panta pirmās daļas 1. (darbinieks bez attaisnojoša iemesla būtiski pārkāpis darba līgumu vai noteikto darba kārtību), 2. (darbinieks, veicot darbu, rīkojies prettiesiski un tādēļ zaudējis darba devēja uzticību), 3. (darbinieks, veicot darbu, rīkojies pretēji labiem tikumiem, un šāda rīcība nav savienojama ar darba tiesisko attiecību turpināšanu), 4. (darbinieks, veicot darbu, ir alkohola, narkotiku vai toksiska reibuma stāvoklī), 5. (darbinieks rupji pārkāpis darba aizsardzības noteikumus un apdraudējis citu personu drošību un veselību) un 10. (tiek likvidēts darba devējs - juridiskā persona vai personālsabiedrība) punktā (Darba likuma 109.panta pirmā daļa).

Līdz ar to darba devējam ir pienākums saglabāt darba vietu un, ja nepastāv augstāk minētie izņēmumi, darba devējam ir aizliegts izbeigt darba tiesiskās attiecības ar darbinieci atbilstoši Darba likuma 109.panta pirmajai daļai.

Vai darbiniece var paņemt ilgāku, par Darba likumā noteikto pusotru gadu bērna kopšanas atvaļinājumu, nepazaudējot darba vietu?

Informējam, ka Darba likums (156.pants) neparedz ilgāka bērna kopšanas atvaļinājuma piešķiršanu. Tomēr atbilstoši Darba likuma 153.panta trešajai daļai darba devējs pēc darbinieka pieprasījuma var piešķirt viņam atvaļinājumu bez darba samaksas saglabāšanas. Šādā gadījumā tiek saglabāts iepriekšējais darbs. Ja tas nav iespējams, darba devējs nodrošina līdzīgu vai līdzvērtīgu darbu ar darbiniekam ne mazāk labvēlīgiem darba apstākļiem un nodarbinātības noteikumiem (Darba likuma 153.panta otrā daļa).

Bērna kopšanas atvaļinājums un sociālās garantijas multiplu dzemdību gadījumā.

Darba likuma 156.panta pirmā daļa paredz, ka ikvienam darbiniekam ir tiesības uz bērna kopšanas atvaļinājumu sakarā ar bērna dzimšanu vai adopciju. Šādu atvaļinājumu piešķir uz laiku, kas nav ilgāks par pusotru gadu, līdz dienai, kad bērns sasniedz astoņu gadu vecumu. Darba likumā nav skaidri noteikts, kā rīkoties gadījumā, ja piedzimuši dvīņi, trīņi vai vairāk bērnu, tādējādi var rasties neizpratne par to, kā rīkoties šādā gadījumā.

1996.gada 3.jūnijā tika pieņemta Eiropas Padomes direktīva 96/34/EK par UNICE, CEEP un EAK noslēgto pamatnolīgumu attiecībā uz bērna kopšanas atvaļinājumu (turpmāk - Direktīva 96/34/EK). Savukārt 2010. gada 8.martā tika pieņemta Padomes direktīva 2010/18/ES, ar ko īsteno pārskatīto BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP un ETUC pamatnolīgumu par vecāku atvaļinājumu un atceļ Direktīvu 96/34/EK (turpmāk - Direktīva 2010/18/ES), kas paredz, ka Direktīvu 96/34/EK atceļ no 2012. gada 8.marta. Atsauces uz Direktīvu 96/34/EK uzskata par atsaucēm uz Direktīvu 2010/18/ES.

Direktīvā 2010/18/ES ir noteiktas minimālās prasības, lai veicinātu strādājošu vecāku ģimenes un darba pienākumu saskaņošanu, ņemot vērā ģimenes struktūru pieaugošu daudzveidību un vienlaikus ievērojot valstu tiesību aktus, koplīgumus un/vai praksi. Direktīvas 2010/18/ES 8.klauzula paredz, ka dalībvalstis var piemērot vai ieviest labvēlīgākus noteikumus nekā šajā nolīgumā izklāstītie noteikumi. Direktīvas 2010/18/ES noteikumu izpilde nav likumīgs pamats, lai pazeminātu darbiniekiem piešķirtās aizsardzības vispārējo līmeni jomā, uz kuru attiecas Direktīva 2010/18/ES. Tas neierobežo dalībvalstu un/vai sociālo partneru tiesības izstrādāt dažādus normatīvos, administratīvos vai līgumiskus noteikumus, ņemot vērā mainīgos apstākļus, ja vien ir ievērots šajā nolīgumā paredzēto prasību minimums. Pamatojoties uz Direktīvā 2010/18/ES ietvertajām prasībām, arī Darba likumā tika ieviests atbilstošs regulējums.

Direktīva 2010/18/ES nosaka minimālās prasības, paredzot, ka dalībvalstis var piemērot vai ieviest labvēlīgākus noteikumus. Piemēram, Direktīvas 2010/18/ES 2.klauzula paredz darba ņēmējiem - gan vīriešiem, gan sievietēm - individuālas tiesības uz vecāku atvaļinājumu saistībā ar bērna piedzimšanu vai adopciju, lai dotu viņiem iespēju vismaz četrus mēnešus rūpēties par bērnu. Savukārt atbilstoši Darba likuma 156.panta pirmajai daļai ikvienam darbiniekam ir tiesības uz bērna kopšanas atvaļinājumu uz laiku, kas nav ilgāks par pusotru gadu. Līdz ar to Darba likums paredz labvēlīgākus noteikumus nekā Direktīva 2010/18/ES, tādēļ Darba likuma tiesiskais regulējums atbilst Direktīvā 2010/18/ES ietvertajām prasībām.

Ievērojot to, ka Direktīvā 2010/18/ES nav skaidri noteikts, kā rīkoties, ja piedzimuši dvīņi, trīņi vai vairāk bērni, būtu jāapskata Eiropas Savienības tiesas prakse šajā jautājumā. Tā Eiropas Savienības tiesas 2010.gada 16.septembra sprieduma lietā Nr.C-149/10 rezolūtivajā daļā tiek noteikts, ka Direktīvā 96/34/EK noteiktais nedrīkst tikt interpretēts tādējādi, ka ar to bērnam tiek piešķirtas individuālas tiesības uz bērna kopšanas atvaļinājumu, tomēr, ņemot vērā vienlīdzīgas attieksmes principu, šis noteikums valsts likumdevējam nosaka pienākumu ieviest tādu bērna kopšanas atvaļinājuma kārtību, saskaņā ar kuru atkarībā no pastāvošās situācijas attiecīgajā dalībvalstī pret šiem vecākiem tiek nodrošināta attieksme, kas pienācīgi ņem vērā viņu īpašās vajadzības.

Tādējādi var secināt, ka ne Eiropas Savienības normatīvie akti, ne Eiropas Savienības tiesas judikatūra neparedz, ka dvīņu piedzimšana rada tiesības uz tāda daudzuma bērna kopšanas atvaļinājuma laikposmiem, kas ir vienāds ar piedzimušo bērnu skaitu. Tomēr, kā jau tika minēts iepriekš, Direktīvas 2010/18/ES 8.klauzula paredz dalībvalstu un/vai sociālo partneru tiesības izstrādāt dažādus normatīvos, administratīvos vai līgumiskus noteikumus, ņemot vērā mainīgos apstākļus, ja vien ir ievērots šajā nolīgumā paredzēto prasību minimums.

Ievērojot īpašos apstākļus gadījumā, ja piedzimuši dvīņi, trīņi vai vairāk bērnu, Latvijas Republikas normatīvie akti paredz arī papildus risinājumus sociālās drošības jomā, lai sniegtu atbalstu bērnu vecākiem.

Lai atbalstītu jaundzimušo ģimenes, valsts izmaksā vienreizēju bērna piedzimšanas pabalstu. Atbilstoši Valsts sociālo pabalstu likuma 8.pantam bērna piedzimšanas gadījumā vienam no bērna vecākiem tiek piešķirts bērna piedzimšanas pabalsts. Tiesības saņemt bērna piedzimšanas pabalstu rodas no astotās bērna dzīvības dienas vai no aizbildnības nodibināšanas dienas. Saskaņā ar Ministru kabineta 2009.gada 22.decembra noteikumiem Nr.1546 „Noteikumi par bērna piedzimšanas pabalsta piešķiršanas un izmaksāšanas kārtību” bērna piedzimšanas pabalsts ir 421.17 euro. Bērna piedzimšanas pabalstu izmaksā par katru bērnu.

Sociāli apdrošinātai personai ir tiesības saņemt valsts sociālās apdrošināšanas pabalstu -vecāku pabalstu - saskaņā ar likumā „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu” noteikto.

Vecāku pabalstu piešķir un izmaksā sociāli apdrošinātai personai, kura kopj bērnu vai vairākus vienās dzemdībās dzimušus bērnus (vienam no bērna vecākiem, vienam no adoptētājiem, kura aprūpē un uzraudzībā pirms adopcijas apstiprināšanas tiesā ar bāriņtiesas lēmumu nodots adoptējamais bērns, audžuģimenes loceklim, kurš noslēdzis līgumu ar pašvaldību, aizbildnim vai citai personai, kura saskaņā ar bāriņtiesas lēmumu bērnu faktiski kopj un audzina), ja šī persona:

1) ir nodarbināta pabalsta piešķiršanas dienā (ir uzskatāma par darba ņēmēju vai pašnodarbināto saskaņā ar likumu "Par valsts sociālo apdrošināšanu") vai sakarā ar šā bērna dzimšanu ir bijusi grūtniecības vai dzemdību atvaļinājumā un:

- a) kā viens no bērna vecākiem, kurš pieprasījis vecāku pabalstu, atrodas bērna kopšanas atvaļinājumā,
- b) kā viens no adoptētājiem, kura aprūpē un uzraudzībā pirms adopcijas apstiprināšanas tiesā ar bāriņtiesas lēmumu nodots adoptējamais bērns, kā audžuģimenes loceklis, kurš noslēdzis līgumu ar pašvaldību, kā aizbildnis vai cita persona, kura saskaņā ar bāriņtiesas lēmumu bērnu faktiski kopj un audzina, atrodas atvaļinājumā bez darba samaksas saglabāšanas, kas piešķirts sakarā ar nepieciešamību kopt bērnu,
- c) kā pašnodarbinātais bērna kopšanas dēļ negūst ienākumus;

2) ir nodarbināta pabalsta piešķiršanas dienā (ir uzskatāma par darba ņēmēju vai pašnodarbināto saskaņā ar likumu "Par valsts sociālo apdrošināšanu") un ir nodarbināta bērna kopšanas laikā, bet neatrodas bērna kopšanas atvaļinājumā vai atvaļinājumā bez darba samaksas saglabāšanas, kas piešķirts sakarā ar nepieciešamību kopt bērnu, vai bērna kopšanas laikā gūst ienākumus kā pašnodarbinātais.

Vecāku pabalstu nepiešķir par bērnu, sakarā ar kura piedzimšanu vai kopšanu ir piešķirts maternitātes pabalsts par to pašu laikposmu.

Par vienu un to pašu bērnu ir tiesības izvēlēties vecāku pabalstu uz vienu no šādiem periodiem:

- 1) bērna kopšanai līdz viena gada vecumam;
- 2) bērna kopšanai līdz pusotra gada vecumam.

Vecāku pabalstu pabalsta pieprasītājam, kurš atrodas bērna kopšanas atvaļinājumā vai atvaļinājumā bez darba samaksas saglabāšanas, kas piešķirts sakarā ar nepieciešamību kopt bērnu, vai bērna kopšanas dēļ negūst ienākumus kā pašnodarbinātais, piešķir no pabalsta pieprasītāja vidējās apdrošināšanas iemaksu algas šādā apmērā:

- 1) 60 procentu apmērā pabalsta pieprasītājam, kurš izvēlējies to saņemt bērna kopšanai līdz viena gada vecumam;
- 2) 43,75 procentu apmērā pabalsta pieprasītājam, kurš izvēlējies to saņemt bērna kopšanai līdz pusotra gada vecumam.

Vecāku pabalstu pabalsta saņēmējam, kurš ir nodarbināts bērna kopšanas laikā, bet neatrodas bērna kopšanas atvaļinājumā vai bērna kopšanas laikā gūst ienākumus kā pašnodarbinātais, izmaksā 30 procentu apmērā no saskaņā ar šā panta otrās daļas nosacījumiem piešķirtā pabalsta apmēra.

No 2014.gada 1.oktobra vecāku pabalstu piešķir un izmaksā vienlaikus ar bērna kopšanas pabalstu vienai no iepriekš minētajām personām par vienu un to pašu bērnu un par vienu un to pašu laikposmu.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2009.gada 22.decembra noteikumiem Nr.1609 „Noteikumi par bērna kopšanas pabalsta un piemaksas pie bērna kopšanas pabalsta un vecāku pabalsta par dvīņiem vai vairākiem vienās dzemdībās dzimušiem bērniem apmēru, tā pārskatīšanas kārtību un pabalsta un piemaksas piešķiršanas un izmaksas kārtību” bērna kopšanas pabalsta apmērs ir šāds:

personai, kura kopj bērnu vecumā līdz 1,5 gadam, - 171 eiro mēnesī;

personai, kura kopj bērnu vecumā no 1,5 gada līdz 2 gadiem, - 42,69 eiro mēnesī.

Lai sniegtu papildus atbalstu dvīņu un vairāk bērnu kopšanā, saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 7.pantu, ja vecāku pabalsts

vai bērna kopšanas pabalsts piešķirts par dvīņiem vai vairākiem vienās dzemdībās dzimušiem bērniem, par katru nākamo bērnu papildus vecāku pabalstam piešķir piemaksu. Arī Valsts sociālo pabalstu likuma 7.pantā noteikto.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2009.gada 22.decembra noteikumiem Nr.1609 „Noteikumi par bērna kopšanas pabalsta un piemaksas pie bērna kopšanas pabalsta un vecāku pabalsta par dvīņiem vai vairākiem vienās dzemdībās dzimušiem bērniem apmēru, tā pārskatīšanas kārtību un pabalsta un piemaksas piešķiršanas un izmaksas kārtību”, piemaksas apmērs ir šāds:

- personai, kura kopj dvīņus vai vairākus vienās dzemdībās dzimušus bērnus vecumā līdz pusotram gadam, - 171 eiro mēnesī par katru nākamo bērnu (papildus bērna kopšanas pabalsta pamatapmēram vai vecāku pabalsta apmēram);

- personai, kura kopj dvīņus vai vairākus vienās dzemdībās dzimušus bērnus vecumā no pusotra gada līdz diviem gadiem, - 42,69 eiro mēnesī par katru nākamo bērnu (papildus bērna kopšanas pabalsta pamatapmēram vai vecāku pabalsta apmēram).

[Atvaļinājums bez darba samaksas saglabāšanas](#)

[Darba tiesisko attiecību izbeigšanas kārtība](#)

[Darbinieka \(asins donora\) tiesības asins nodošanas gadījumā](#)

[Priekšrocības darbiniekiem ar bērniem](#)

[Bērnu un jauniešu nodarbināšana](#)

<https://www.lm.gov.lv/lv/berna-kopsanas-atvalinajums>